

Opis źródła:

Portret trumienny jest zjawiskiem charakterystycznym dla kultury sarmackiej, ściśle związanym z barokowym bogatym obrzędkiem pogrzebowym (*pompa funebris*). Portrety trumienne były malowane zazwyczaj olejno na blasze cynkowej, a specyficzny kształt takiego wizerunku wiązał się z jego dostosowaniem do kształtu trumny. W czasie uroczystości pogrzebowych portret taki mocowano na trumnie i miał on reprezentować zmarłą osobę, dlatego niezwykle zazwyczaj realistycznie, bez upiększeń przedstawiano na nim zmarłą osobę. W zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie przechowywany jest wykonany olejno na blasze portret trumienny starosty gnieźnieńskiego Bogusława Unruga (1661–1725), zmarły przedstawiony jest w zbroi i podbitym gronostajami czerwonym płaszczu.

Miejsce wydania: -**Miejsce przechowywania źródła (w przypadku archiwaliów). Nie dotyczy map i tabel przygotowanych przez autora rekordu.**

Muzeum Narodowe w Warszawie, nr inw. MP 3084 MNW

[domena publiczna]

Tekst źródła:

Portret trumienny starosty gnieźnieńskiego Bogusława Unruga (1661–1725).

<https://cyfrowe.mnw.art.pl/pl/zbiory/445923>

[domena publiczna]

Na złożonym odwrociu portretu trumiennego znajduje się łacińska inskrypcja odnosząca się zmarłego Bogusława Unruga.

W polskim tłumaczeniu:

„Przystań na chwilę Przechodni, Zasługuje na to błogosławiony cień wspaniałego i szlachetnego Pana Bogusława Unruha starosty obornickiego dziedzica Międzychodu i Trzcielka zrodzonego z ojca Krzysztofa, starosty wałeckiego, dziedzica Międzychody, Kargowej, Trzciela, Ponieca i Kazimierza i innych, i matki Marianny z Latalskich z Zebrzydowa Broniewskiej w roju 1661 dnia 14 lutego przyjętego [dla] pogłębienia nauk do gimnazjum i akademii, nie na próżno. Wykształconego na pielgrzymkach [podróżach] przez

Germanię, Belgię, Galię i Italię, drogiego Królowi, przyjaciołom Rzeczypospolitej z powodu wierności i senatorskiej roztropności dojrzałości sądów i prawości uczynków rzetelności nigdy nie podważonej, którego obdarzywszy najłaskawszy król najwyższymi honorami senatorskimi gdyby skromność nie zwyciężyła w usilnych, acz pokornych odmowach, złożonego apopleksją w kościele, przedsionku nieba, po gorliwych modlitwach o obyczajność i czystą wiarę w Boga, zmarłego między godziną 10 a 12 w południe, szybko, lecz bez cierpienia, w roku 1725, dnia 16 marca, który pozostawił w arcytrudnych czasach u wszystkich wielki żal po sobie. Ach! Ach! Płacz wraz z nami Przechodniu! I bolejąc nad naszym nieszczęsnym losem odejść! Mężowi przez 35 lat – od roku 1681 – dnia 9 stycznia – najwierniejszemu i ojcu najdobrotliwszemu pogrążona w żalu wdowa Konstancja Ludwika Żychlińska, córka Piotra, podkomorzego kaliskiego, i pogrążonych w żalu pięciu spośród siedmiu synów oraz dwie z trzech córek pogrążone w żalu. Krzysztof podpułkownik, Piotr starosta, Konstanty szambelan Jego Królewskiej Mości, Władysław, Zygmunt, Ludwika, Eleonora pomnik ten wystawili”.

Słowniczek pojęć:

Pompa funebris – typowe dla kultury sarmackiej obchodzone z niezwykłym przepychem i wystawnością uroczystości pogrzebowe.

Pytania do źródła.

Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy):

W jaki sposób przedstawiony jest zmarły na portrecie? Opisz jego strój i znajdź analogie na innych sarmackich portretach.

Spróbuj zdefiniować cechy portretu sarmackiego.

Czy na podstawie inskrypcji na portrecie możliwe jest zrekonstruowanie życiorysu Bogusława Unruka? Jeśli tak, spisuj jego biogram.

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony): pytania dla poziomu podstawowego, a ponadto:

Do jakiego typu przedstawień nawiązuje portret trumienny Bogusława Unruka?

Wskaż na analogiczne przedstawienia na innych znanych portretach sarmackich.

Do jakich wydarzeń odnosi się wzmianka o arcytrudnych czasach?

Literatura pomocnicza:

Chrościński J.A., *Pompa funebris: z dziejów kultury staropolskiej*, Warszawa 1974.

http://otworzksiazke.pl/ksiazka/pompa_funebris/

Dziubkowska J., *Portrety trumienne, tablice inskrypcyjne i herbowe*, Poznań 1981.

Dziubkowska J., *Vanitas: portret trumienny na tle sarmackich obyczajów pogrzebowych*, Poznań 1996.

Jankowski A., „*Wieczny jak piramidy pomnik nieśmiertelnej pamięci*”: uwagi o epitafijnej funkcji portretu trumiennego w okresie nowożytnym, „*Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*”, R. 69, 2021, nr 4, s. 513–526.

<https://journals.iaepan.pl/khkm/article/view/2973/2886>

Jaśkiewicz A.A., *Portrety trumienne w klasztorze OO. Dominikanów w Gidlach*, *Biuletyn Historii Sztuki*”, R. 28, 1966, nr 3-4, s. 350–354.

Kamiński A., *Dzieje czterech pokoleń ewangelickiej rodziny Unrugów w Wielkopolsce (1575–1736): między obroną interesów protestantyzmu a lojalnością wobec Rzeczypospolitej*, „*Czasy nowożytne: periodyk poświęcony dziejom polskim i europejskim od XV do XX wieku*”, T. 31, 2018, s. 227–256.

Krawczyk B., *XVII-wieczne portrety trumienne w zbiorach Muzeum Okręgowego w Sieradzu*, „*Sieradzki Rocznik Muzealny*”, T. 17, 2021, s. 107–112.

Minkiewicz A., *Polscy Unrugowie*, Londyn 1983.

Petrus J.T., *O srebrnych portretach trumiennych Radziwiłłów w Olyce*, [w:] *Tendit in ardua virtus: studia ofiarowane Profesorowi Kazimierzowi Kuczmanowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, Kraków 2017, s. 175–187.

„*Pamiętka wieczna nigdy nie ustaje...*”: w kręgu leszczyńskiego portretu trumiennego: katalog wystawy: *grudzień 2002 – styczeń 2003*, red. G. Michałak, K. Szymańska, Leszno 2002.

Portret trumienny: studia i materiały, red. A. Jankowski i B. M. Gawęcka, Bydgoszcz 2020.

Najważniejsze cezury: Rok 1725 to pierwsze lata po zakończeniu wyniszczającej ziemię Rzeczypospolitej wojny północnej. Trwała wówczas unia personalna między Polską a Saksonią, również w tym roku król Francji Ludwik XV zawarł małżeństwo z polską królową Marią Leszczyńską (1703–1768), córką Stanisława Leszczyńskiego i Katarzyny Opalińskiej.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Anna Markiewicz